

QALAMTASVIR FANINING TASVIRIY SAN'ATDAGI O'RNI.

Komilov Farruhbek.

Andijon davlat universiteti 4-bosqich Tsmg sirtqi 401-guruh talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10680090>

Annotatsiya. Ushbu maqolada qalamtasvir fanining kelib chiqishi tarixi, maqsad vazifalari, fanning metodologik asoslari, yosh avlodni tarbiyalashda qalamtasvir fanining o'rni, mazkur fan jarayonida kerak bo'ladigan o'quv qurollar hamda fan nazariyalari batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar: Qalamtasvir, tasviriy san'at, yosh avlod, kompanka, perspektiva, yorug'lik, soya, rassom, qalam, natura.

РОЛЬ КАРАНДАШНОГО РИСУНКА В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ.

Аннотация. В данной статье зарождение науки карандашного рисунка, задачи, методологические основания науки, роль науки карандашного рисунка в воспитании подрастающего поколения, необходимые в процессе образовательные инструменты и теории науки этой науки объясняются подробно.

Ключевые слова: Карандашный рисунок, изобразительной искусство, молодое поколение, кампанючка, перспектива, легкая тень, набросок карандашная натура.

THE ROLE OF PENCIL DRAWING IN VISUAL ARTS.

Abstract. This article describes in detail the history of the origin of the science of pencil drawing, its goals, methodological foundations of the science, the role of the science of pencil drawing in the education of the young generation, educational tools and theories of science that are needed in the process of this science.

Key words: Pencil drawing, fine art, young generation, kompanka, perspective, light, shadow, artist, pencil, nature.

KIRISH

Bugungi kunda yoshlarni barkamol va yetuk etib tarbiyalashda tasviriy san'at ning xususan "Qalamtasvir" fanining orni beqiyosdir. Ya'ni insonning ijodiy faolligini, uning har tomonlama rivojlanib kamol topishida muhim omil hisoblanadi. Hozirda jahonning qaysi bir rivojlangan davlatini olmaylik ta'lim sohasida, maktab yoshidan boshlab san'atning ayniqsa tasviriy san'at borasidagi bilimlarni rivojlantirishdga katta ahamiyat berilmoqda. Hozirgi zamon talabi avvalo rivojlanib borayotgan ilm fan taraqqiyoti va tajribalarini chuqur organib, ilm fanga dolzarb va ahamiyatli tomonlarini tadbiq etishni taqozo etmoqda. Jamiyatda umuman olganda hayotda har bir faoliyat aniq bir maqsadlar va natijalarga qaratiladi. Shunday ekan har bir yosh rassomlar, shu sohada faoliyat olib borayotgan insonlar "Qalamtasvir" fanining tasviriy san'atdagi o'rni, fanning maqsad vazifalari, kelib chiqish tarixi fanning amaliy va nazariy asoslarini chuqur anglashlari lozim.

Qalamtasvir - barcha tasviriy san'at turlarining asosi hisoblanadi. Rassom tasviriy san'at turining qaysi birida ijod qilishidan qat'iy nazar, qalamtasvirga asoslanadi. U o'zining kuzatishlari, katta asar kompozitsiyalari ustidagi izlanishlarini awal qalamda dastlabki cliizgilar bilan ifodalaydi. San'at asarini yaratishda ushbu qoramalar rassomga yordamchi manba bo'lib xizmat

qiladi. Rassom u yoki bu kartinasini yaratishni qalamda chizishdan boshlaydi. Keyin asarga ranglar beriladi va u tomoshabinga estetik huzur baxsh etadi. Boshqacha qilib aytganda, qalamtasvirsiz hech bir rassom o'z asarini yetuk holga keltira olmaydi. Qalamtasvir mustaqil ravishda tugallangan san'at asari ham bo'lishi mumkin. Tush, sangina, pastel, sous, qalamda yaratilgan ko'plab kartinalar jahonning turli san'at muzeyi va ko'rgazmalaridan joy olgan.

Qalamtasvir mashg'ulotlari ko'rib-kuzatib to'g'ri tasvirlash, borliqni idrok etish, qo'l, ong va sezgi organlarini rivojlantirishda nafaqat bo'lajak rassomga, balki turli kasb sohasidagi kishilarga ham zarurdir.

Qalamtasvir mashg'ulotlari bo'ajak tasviriy san'at o'qituvchilariga quyidagi eng asosiy qonunlarni o'rgatishni maqsad qilib qo'yadi:

1. Tasviriy san'atda kompozitsiya asoslari.
2. Shakllaming chiziqli konstruktiv tuzilishi.
3. Buyumlaming o'zaro nisbatlari.
4. Tasviriy san'atda perspektiva qonunlari.
5. Shakllarda yorug' va soya qonuniyatlari.
6. Tasvimi metodik ketma-ketlikda analiz va sintez qilib to'g'ri bajarish.

Bu ko'nikma va malakalar talabaning oliy o'quv yurtining barcha bosqichlari davonrida bilim olishi vaqtida o'quv mashqlarini bajarishi orqadi rivojlanadi va takomillashib boradi.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlashda qalamtasvir mashg'ulotlarning amaliy jihatlarini o'rgatish bilan bir qatorda, uning nazariy asoslari ham puxta o'qitilishi katta ahamiyatga ega. Shuning uchun qalamtasvir mashg'ulotlari qator aniq predmetlar asosida olib boriladi. Ulardan asosiysi - perspektiva va plastik anatomiyadir. Bularsiz talaba eng oddiy vazifani ham to'g'ri bajarishi mushkul. Perspektiva qonuniyatlarini bilmay turib, u buyumning fazoviy holatini aniq topa olmaydi yoki odam plastik anatomiyasi borasida aniq bilimga ega bo'lmasdan, inson qomati va portretini chiza olmaydi. Yorug' va soya qonuniyatini yaxshi tushunib yetmagan talaba tasvirlanayotgan buyum tusi, hajmi va materiallik xususiyatlarini aniq tasvirlashning uddasidan chiqqa olmaydi. Buyumlami tasvirlash san'ati, boshqa aniq fanlar kabi, fikrlab chizilayotgan narsani chuqur tahlil etib, uni so'z orqali emas, turli tasvirlash vositalari bilan, obrazli qilib yaratishni taqozo etadi. Tasviriy san'at ustasi va rus pedagoglaridan bin P.P.Chistyakov aytganidek, tasvirlash - fikrlash demakdir. U shogirdlariga doimo bunday deb ta'kidlagan: «Hech qachon fikrlamay rasm chizmang, har doim oldingizga maqsad qo'ygan holda gapirib tasvirlang, bu yerdan-bu yergacha» tahlil qilish.

Qalamtasvirda yetuk malakaga erishish ko'p jihatdan narsani o'ziga qarab tasvirlashga bog'liq. Narsani o'ziga qarab tasvirlash mahorat maktabini o'tmasdan badiiy rivojlanish pillapoyalaridan yuqoriga chiqish mumkin emas. Bir necha yetuk shogirdlar tarbiyalagan ms rassomi va murabbiyi P.P. Chistyakov aytganidek, talaba, awalo, chizilayotgan bityumni sinchiklab kuzatishi zarur, so'ngra u naturani o'ziga "bo'ysundirishi" kerak Rassom qanday yetuklikka erishmasin, narsani o'ziga qarab tasvirlashdan voz kechmasligi lozim.

Boshqacha qilib aytganda, rassomning xayoli uni o'rab turgan borliq bilan har doim bog'liq bo'lishi lozim. Ijodkor-rassom biron- bir san'at asari ustida ijod qilishidan oldin, eng avvalo, kuzatib, eslab qolgan borliq obrazlarini xayolan tiklab, tahlil qiladi, so'ngra ulami juda ko'p marta amaliy mashqlar bajarish orqali olgan bilim va tajribalari asosida tasvirlaydi. O'quv qalamtasvirini

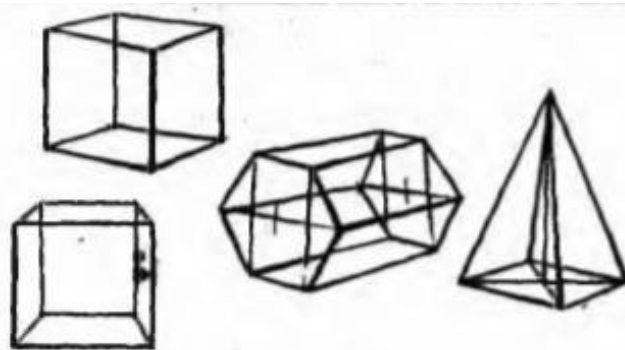
ilmiy jihatdan tahlil etish natijasida uning bir necha mustaqil asosiy fanlar bilan bevosita chambarchas bog'liqligini kuzatishimiz mumkin:

I. Perspektiva - buyumning fazoviy holatini tekislikda to'g'ri tasvirlash metodlarini ochib beruvchi fan.

II. Plastik anatomiya - inson va hayvonlar tanasining tuzilishi haqidagi fan.

III. Fizika - buyumlarda yorug' va soyalarning taqsimlanishi borasidagi fan.

Ushbu fanlarni har bir talaba umumta'lim maktabida, so'ngra badiiy o'quv yurtida chuqur o'zlashtirgan bo'lishi hamda ularni tasviriy faoliyatda keng qo'llay olishi zarur. Yuqorida bayon etilganidek, Uyg'onish davri rassomlari o'zlarining mashhur san'at asarlarida sanab o'tilgan fanlardan unumli foydalanganlar. Buyumlarni haqqoniy tasvirlashda ushbu aniq fanlarning ahamiyati nihoyatda katta. Biron-bir mashhur san'at asari yo'qki, unda perspektiva qonuniyatlariga amal qilinmagan bo'lsin. O'ziga qarab chizilgan suratni rassom qanday holatda (ro'paradan, yonidan, o'tirib, yoki tik turib) bajarganini aniq aytib berish mumkin. O'tmishda yashab ijod etgan buyuk rassomlar ham, hozirgi zamonaviy rassomlar ham perspektivani birinchi o'ringa qo'yadilar. Tasviriy san'at fazoviy tasavvurimiz perspektiva qonuniga to'la amal qilishini talab etadi.

Bunda talabalar kub, shar, prizma, konus, silindr, piramida, gips ko'za, turli naqsh va me'morlik bo'laklari va hokazolarni o'ziga qarab tasvirleydilar. Ushbu mashg'ulotlarning asosiy maqsadi - talabalarga kompozitsiya, chiziqli konstruktiv tuzilish, nisbatlar, perspektiva qonunlarini o'rgatish hamda ularda chizish malakasini shakllantirishdan iboratdir. Umumta'lim maktablaridan talabalikka qabul qilingan yoshlarning aksariyati ushbu vazifalarni osongina bajarish mumkin deb o'ylaydilar. Ular u yoki bu vazifani bajarishda qo'yiladigan talablarni tushungandek bo'lsalarda, yetarli malaka va ko'nikmaga ega bo'lmagan hamda ushbu vazifani ishlashda asos hisoblangan qonun-qoidalarni bilmasligi oqibatida, qiyinchilikka uchraydilar.

Xulosa qilib aytganda har bir fanning asosi bor. Tasviriy san'at fanining asosi esa qalamtasvir hisoblanadi. Chunki rassom tasviriy san'at turining qaysi birida ijod qilishidan qat'iy nazar, qalamtasvirga asoslanadi. U o'zining kuzatishlari, katta asar kompozitsiyalari ustidagi izlanishlarini avval qalamda dastlabki chizgilar bilan ifodalaydi. San'at asarini yaratishda ushbu qoramalar rassomga yordamchi manba bo'lib xizmat qiladi. Rassom u yoki bu kartinasini yaratishni qalamda chizishdan boshlaydi. Keyin asarga ranglar beriladi va u tomoshabinga estetik huzur baxsh etadi. Boshqacha qilib aytganda, qalamtasvirsiz hech bir rassom o'z asarini yetuk holga keltira olmaydi. Qalamtasvir mustaqil ravishda tugallangan san'at asari ham bo'lishi mumkin. Tush, sangina, pastel, sous, qalamda yaratilgan ko'plab kartinalar jahonning turli san'at

muzeyi va ko'rgazmalaridan joy olgan. Qalamtasvir mashg'ulotlari ko'rib-kuzatib to'g'ri tasvirlash, borliqni idrok etish, qo'l, ong va sezgi organlarini rivojlantirishda nafaqat bo'lajak rassomga, balki turli kasb sohasidagi kishilarga ham zarurdir.

REFERENCES

1. Azimova B. Natyurmort tuzish va tasvirlash metodikasi. T., "O'qituvchi", 1984-yil.
2. Boymetov B. Badiiy grafika kulliyoti birinchi kurs sirtqi bo'lim talabalari uchun qalamtasvirdan metodik tavsiyalar. T., 1992- yil.
3. Boymetov B. Qalamtasvir o'qitishning ilmiy asoslari. Metodik tavsiyalar. T., 1995-yil.
4. Boymetov B. Tolipov M. Maktabda tasviriy san'at to'garagi. "Fan", 1995-yil.
5. Boymetov B. Qalamtasvir. Pedagogika institutlari va universitetlari uchun o'quv qo'lanma. T., 1997-yil.
6. Boymetov B. Qalamtasvir asosteri. Pedagogika institutlari va universitetlari uchun o'quv qo'llanma. T., 2000-yil.
7. Boymetov B. Portret qalamtasviri. Pedagogika institutlari va universitetlari talabalari uchun o'quv qo'lanma. T., 2001-yil.
8. Boymetov B. Qalamtasvir. Antik davr gips bosh rasmini chizish. Pedagogika institutlari va universitetlarining maxsus sirtqi bo'lim talabalari uchun o'quv qo'lanma. T., 2003-yil.
9. Boymetov B., Abdirasilov S. Chizmatasvir. O'rta maxsus, kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun o'quv qo'lanma. T., 2004- yil.
10. Ростовцев Н.Н. Академический рисунок. М., "Просвещение", 1984 год.
11. Ростовцев Н.Н. Учебный рисунок. М., "Просвещение", 1985 год.
12. Теп N. Gips modellarining rasmi. T. , "O'qituvchi", 1994У11
13. Tojiyev B. Qalamtasvir asoslarini o'rganish. T., 1994-yil.